

Od dwudziestu już lat jesteśmy świadkami odżywiania więzi lokalnych i regionalnych. Będąc obywatelami Europy i Świata, pozostajemy wciąż przypisani do niepowtarzalnego miejsca kształtującego naszą osobowość – do naszej Małej Ojczyzny. Rodzinna wieś, miasteczko czy miasto są nam bliskie i traktowane uczuciowo.

Źródłem siły Małych Ojczyzn są samorządy lokalne i regionalne, przywrócone od 1990 roku. Ich aktywność jest przejawem determinacji Polaków w dążeniu do budowania demokratycznego ustroju, wspartego na fundamentach społeczeństwa obywatelskiego. Utworzenie instytucji samorządowych – a więc przekazanie wspólnotom samorządowym istotnych uprawnień przypisanych dotąd instytucjom i organizacjom centralnym – dało obywatelom wiarę we własne siły oraz możliwości kreowania najbliższego otoczenia.

Odtworzenie samorządów w gminach i powiatach oraz powołanie samorządów wojewódzkich wywołało niespotykane wcześniej zaangażowanie społeczeństwa podejmującego trud kształtowania swoich Małych Ojczyzn. Dzięki temu możliwy okazał się sukces odrodzonego samorządu, który stał się oparciem polskiego społeczeństwa obywatelskiego. Osiągnięcia terytorialnych wspólnot samorządowych w dziedzinie tworzenia więzi społecznych i odrabiania cywilizacyjnych zaniechań okazały się szczególnym wkładem w budowę nowego ładu demokratycznego Rzeczypospolitej Polskiej.

W związku z dwudziestą rocznicą przeprowadzenia pierwszych wyborów do odrodzonego samorządu terytorialnego Senat Rzeczypospolitej Polskiej ogłasza rok 2010 Rokiem Demokracji Lokalnej.

Wyrażając uznanie wszystkim, którzy w swoich Małych Ojczyznach podjęli działania dla dobra wspólnego, rozwoju lokalnej demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, co potwierdziło sens reform ustrojowych państwa, Senat Rzeczypospolitej Polskiej deklaruje wolę dalszego wzmacniania samorządności lokalnej i regionalnej oraz wspierania inicjatyw temu służących.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

MARSZAŁEK SENATU

Bogdan BORUSEWICZ

Mapa administracyjna Polski 6

Słowo wstępne 8

Wprowadzenie 10

Samorząd w Polsce 12

Co to jest samorząd? 12

Historia administracji w Polsce 14

Współczesny podział administracyjny

w Polsce – geneza i stan obecny 16

Pojęcie i rodzaje podziałów terytorialnych 18

Historia państwa i narodu polskiego od X do XX/ w. 20

Ziemie polskie przed 960 r. 22

Polska za panowania pierwszych

Piastów (960–1138) 24

Tło polityczne 24

Gospodarka 30

Kultura 32

Rozbicie dzielnicowe w Polsce (1138–1306) 34

Tło polityczne 34

Gospodarka 38

Kultura 40

Zjednoczenie ziem polskich

i rządy Andegawenów (1306–1386) 42

Tło polityczne 42

Gospodarka 44

Kultura 46

Polska za panowania Jagiellonów (1386–1572) 48

Tło polityczne 48

Gospodarka 52

Kultura 54

Rzeczpospolita Obojga Narodów (1573–1795) 56

Tło polityczne 56

Gospodarka 64

Kultura 68

Polska pod zaborami (1795–1918) 72

Legiony Polskie we Włoszech 72

Zabór pruski 74

Zabór austriacki 76

Zabór rosyjski 78

Księstwo Warszawskie 80

Królestwo Polskie 82

Wolne Miasto Kraków 86

Wielkie Księstwo Poznańskie 87

I wojna światowa na ziemiach polskich (1914–1918) 88

Tło polityczne 88

Gospodarka 90

Kultura 91

II Rzeczpospolita (1918–1939) 92

Tło polityczne 92

Gospodarka 96

Kultura 99

Polska w czasie II wojny światowej (1939–1945) 102

Tło polityczne 102

Gospodarka 106

Kultura 108

Polska Rzeczpospolita Ludowa (1944–1989) 110

Tło polityczne 110

Gospodarka 114

Kultura 116

III Rzeczpospolita (od 1989 r.) 118

Tło polityczne 118

Gospodarka 120

Kultura 122

Polska za panowania pierwszych Piastów (960–1138)	126
Terytorium	126
Administracja i społeczeństwo	129
Rozbicie dzielnicowe w Polsce (1138–1306)	132
Terytorium	132
Administracja i społeczeństwo	134
Zjednoczenie ziem polskich i rządy Andegawenów (1306–1386)	136
Terytorium	136
Administracja i społeczeństwo	138
Polska za panowania Jagiellonów (1386–1572)	140
Terytorium	140
Administracja i społeczeństwo	142
Rzeczpospolita Obojga Narodów (1573–1795)	146
Terytorium	146
Administracja i społeczeństwo	152
Polska pod zaborami (1795–1918)	162
Zabór pruski	162
Zabór austriacki	164
Zabór rosyjski	166
Księstwo Warszawskie	168
Królestwo Polskie	170
Wolne Miasto Kraków	174
Wielkie Księstwo Poznańskie	176

I wojna światowa na ziemiach polskich (1914–1918)	178
Terytorium	178
Administracja i społeczeństwo	179
II Rzeczpospolita (1918–1939)	180
Podział administracyjny	180
Administracja i społeczeństwo	184
Polska w czasie II wojny światowej (1939–1945)	190
Terytorium	190
Administracja i społeczeństwo	192
Polska Rzeczpospolita Ludowa (1944–1989)	196
Podział administracyjny	196
Administracja i społeczeństwo	202
III Rzeczpospolita (od 1989 r.)	206
Podział administracyjny z 1999 r.	206
Administracja i społeczeństwo	208
System administracji publicznej	210
Administracja samorządowa	212
Samorząd gminny	214
Samorząd powiatowy	216
Samorząd wojewódzki	218
Pracownicy samorządowi	220
Wybory do samorządów	221
Kontrola administracji i sądownictwo administracyjne	222
Konsekwencje dla samorządów wynikające z przyjęcia Polski do Unii Europejskiej i modele ustrojowe samorządów terytorialnych w Unii Europejskiej	223

Polska współczesna **224**

Warunki naturalne	226
Geologia i rzeźba	226
Klimat	228
Wody i gleby	230
Flora i fauna	232
Ochrona środowiska	234
Ludność	236
Liczba i rozmieszczenie ludności oraz struktura demograficzna	236
Osadnictwo	238
Ruch naturalny ludności i migracje	240
Mniejszości narodowe i etniczne, wyznania	242
Urbanizacja i zatrudnienie	244

Gospodarka	246
Rolnictwo	246
Przemysł	250
Budownictwo	254
Komunikacja: transport i łączność	256
Usługi	258
Handel zagraniczny, finanse publiczne	260
Polska w strukturach międzynarodowych	262
Unia Europejska (UE)	262
Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO)	264
Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)	266
Światowa Organizacja Handlu (WTO)	268
Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)	269
Bank Światowy	270
Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF)	271

Województwa, powiaty i gminy w Polsce **272**

Województwo dolnośląskie	274
Województwo kujawsko-pomorskie	278
Województwo lubelskie	282
Województwo lubuskie	286
Województwo łódzkie	290
Województwo małopolskie	294
Województwo mazowieckie	298
Województwo opolskie	302

Województwo podkarpackie	306
Województwo podlaskie	310
Województwo pomorskie	314
Województwo śląskie	318
Województwo świętokrzyskie	322
Województwo warmińsko-mazurskie	326
Województwo wielkopolskie	330
Województwo zachodniopomorskie	334

Leksykon miast **338**

Słowniczek pojęć historycznych	394
Indeks osób	396
Bibliografia	398
Autorzy fotografii	399